

ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ДЕЦЕ ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА

Програм заштите деце од насиља, злостављања и занемаривања прописује мере, садржаје , активности и начине њиховог спровођења с циљем најбоље заштите физичког и менталног здравља деце, њиховог безбедног окружења и квалитетног боравка у Установи .

У складу је са са законским документима који регулишу ову област (Правилником о протоколу поступања у Установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање, Посебним протоколом о заштите деце) и представља полазиште за превентивно деловање у раду са децом и интервентно поступање у случајевима појаве насиља над децом у Установи.

Анализа стања

Област заштите деце од насиља, злостављања и занемаривања у Установи регулисана одговарајућим законским документима за ову област. У Установи постоји Програм заштите деце од насиља, злостављања и занемаривања, Тим за заштиту деце на нивоу Установе и тимови вртића, посебно. Установа је сачинила и своја пратећа документа везана за ову област (Правилник о мерама, начину и поступку заштите и безбедности деце у Установи, Правила понашања за запосленене и родитеље и друга законска док.) имајући у виду специфичност и карактеристике Установе.

Са Програмом заштите , његовим садржајем и задацима ,упознати су запослени и родитељи, почетком радне године. Информације су биле заступљене у фазама планирања и реализације активности на различите начине (васпитно-образовно веће, родитељски састанци, пано и кутићи за родитеље, информативни материјали).

Безбедна физичка средина за боравак деце је приоритет и стални задатак Установе. Објекти у којима бораве деца и опрема су у задовољавајућем стању ,пружају безбедан и пријатан боравак деце. Процена безбедности средине је свакодневна , врше је одговорна лица и о томе се води посебна евиденција. Процедура пријављива проблема безбедности деце је јасно дефинисана. Тим Установе и вртића перманентно прати стање и врши анализу безбедности објеката и дворишта. Ургентни проблеми, ризична места су одмах решавана ,а по приоритету и у складу са материјалним могућностима,

Стручно усавршавање у овој области реализовано је кроз 2 акредитована семинара која су похађала 84 васпитача и мед. сес. васпитача, док у оквиру програма стручног усавршавања запослених у Установи реализовано је једно стручно предавање и приказ семинара а све у циљу подизања нивоа знања и вештина васпитног особља за боље разумевање и изградњу позитивних односа.

Превентивне активности су се спроводиле у свим васпитним групама једном недељно, на нивоу вртића од 1 - 2 , док на нивоу Установе укупно 13 превентивних активности. У свим васпитним групама од 3 године донета су правила понашања групе (постер и пано) деце у различитим ситуацијама и начини реаговања приликом кршења истих.

Анализом података добијених применом интерних докумената Установе може се закључити да у васпитним групама најчешће се појављује насиље првог нивоа у виду физичког насиља (отимање играчака, гурање, чупање, гребање) а у мањој мери социјално, психичко и сексуално насиље , чешће у периоду адаптације. Учесталост се смањује са узрастом деце. Најчешће мере које су се предузимале су појачан васпитни рад , разговори са децом, родитељима, примена радионица у раду. Насилни облици понашања деце смањују се са узрастом деце , позитивном деловању превентивних активности и адекватним васпитно образовним поступцима васпитача у раду са децом и родитељима.

Сарадња са родитељима, у овој области, је квалитетна. Сви родитељи су упознати са Програмом заштите и његовим основним циљевима и порукама . Дobar део родитеља је учествовао у непосредној реализацији превентивних активности, мање у планирању. У наредном периоду неопходно даље развијати сензибилитет родитеља и жељу за активном сарадњом са вртићем.

У случајевима повређивања деце, у Установи се поступало интервентно, у складу са дефинисаним корацима у интервенцији, о чему постоји евиденција. Повређивање деце у групама је умањено у односу на претходни период што упућује на то да се у Установи прати безбедност средине и да се адекватно реагује. Такође успостављање и учење деце о правилима понашања и функционисања вршњачких група, развијање одговорног понашања деце и родитеља, дало је позитиван исход. Евиденција се води и о повредама деце насталим у породици, о чему се разговара са родитељима.

У области превентивног деловања остварена је добра сарадња са институцијама спољашње мреже заштите као што су Полиција, Завод за јавно здравље, Комунална полиција, Ватрогасна служба, Стоматолошка служба, основне школе. Интервентна сарадња остварена је са Здравственим центром, Центром за социјални рад и Полицијом

Циљеви програма заштите деце

Општи циљ Програма заштите деце од насиља је да унапреди квалитет живота деце у Установи применом мера превенције за стварање безбедне средине и позитивне климе за живот и рад деце и мере интервенције у ситуацијама када се јавља насиље, злостављање и занемаривање у Установи.

Специфични циљеви Програма заштите деце дефинисани су Посебним протоколом за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања и анализе стања утврђене претходним извештајима о реализацији Програма заштите деце од насиља.

Специфични циљеви у превенцији:

- Стварање безбедне средине за живот и рад деце.
- Неговање опште климе прихватања, толеранције и уважавања.
- Подизање нивоа свести свих запослених у циљу препознавања и реаговања на насиље, злостављање и занемаривање.
- Промена културних и друштвених норми као и предрасуда које подстичу насиље.

Специфични циљеви у интервенцији:

- Спровођење поступака и процедура реаговања у ситуацијама насиља.
- Успостављање система ефикасне заштите деце у случајевима насиља.
- Стално праћење и евидентирање врста и учесталости насиља и процењивање ефикасности програма заштите.
- Ублажавање и отклањање последица насиља и реинтеграција детета у заједницу вршњака и живот установе.
- Саветодавни рад са децом која трпе насиље, која врше насиље и која су посматрачи насиља.

Тим за заштиту деце од насиља, злостављања и занемаривања

У Установи постоји **Тим за заштиту деце на нивоу Установе** као и тимови на нивоу сваког вртића. Чланови Тимова су део унутрашње мреже заштите деце. Састав Тима за ниво Установе:

1. Весна Живковић, директор Установе,
2. Слободанка Ракоњац, помоћник директора,
3. Горан Костић, правник Установе,
4. Љубинка Јовановић, психолог, координатор Тима,
5. Слободанка Миладиновић, педагог,
6. Зоран Јанковић, референт заштите и безбедности на раду,
7. Ивана Јовић, васпитач,
8. Сандра Драгојловић, медицинска сестра превентиви
9. Марковић Ивана, представник Савета родитеља

Задаци Тима Установе су да:

- сачињава Програм заштите,
- информисање запослене о планираним активностима ,учествује у обукама за развијање компетенција потребних за превенцију насиља, злостављања и занемаривања;
- предлаже мере , организује консултације и учествује и доношењу одлука о поступцима о случајевима насиља током године,
- прати и процењује ефекте примењених мера,
- сарађује са другим надлежним органима и установама, медијима,
- води и чува документацију о планираним и реализованим активностима,евидентира случајеве (о томе прави своје инструменте за долажење до података на основу којих пише извештај),
- извештава стручна тела и органе управљања.

План рада Тима за заштиту деце на нивоу Установе

Задаци	Време реализације	Носиоци реализације
- Израда Програма заштите деце од насиља.	август, 2015.	Љ. Јовановић М. Средојевић
- Информисање васпитног особља на Васпитно-образовном већу ,осталих запослених .	септембар, 2015	Љ. Јовановић З. Јанковић М. Зорнић
- Подршка тимовима вртића у информисању и активном учешћу родитеља у реализацији Програма заштите.	Током године	Љ. Јовановић Д. Миладиновић М. Средојевић
- Предлаже мере,организује консултације,доноси одлуке о поступцима у случајевима насиља .	током године	Тим на нивоу Установе
- Разматра актуелне проблеме са тимовима вртића у делу безбедности физичке средине и предлаже мере за отклањање недостатака.	током године	Тим на нивоу Установе
- Прати реализацију програма у Установи,обрађује податке и прати ефекте примењених мера.	Јануар, Јун,август 2016.	Љ. Јовановић М. Средојевић
- Прикупља документацију, води евиденцију, и обезбеђује заштиту поверљивих података.	Током године	Љ. Јовановић З. Јанковић
Прати реализацију стручног усавршавања запослених у области превенције насиља.	Током године	Љ. Јовановић, М. Средојевић
- Сарађује са релевантним установама у заштити деце од насиља.	током године	Директор
- Припрема извештај о остваривању Програма заштите и извештава стручна тела и органе управљања	јануар/фебруар, јун, август/сеп2016	В. Живковић, Љ. Јовановић С. Миладиновић

Тим за заштиту деце на нивоу вртића

Тим вртића чини васпитач и медицинска сестра групе, и припадајући стручни сарадник. Сваки Тим има координатора који брине о функционисању Тима и вођењу документације.

Задаци Тима на нивоу вртића:

- Планира и евидентира превентивне активности за ниво вртића, израђује кутак намењен родитељима на тему заштите деце од насиља,
- Извештава Тим Установе три пута годишње,
- Евидентира случајеве насиља II нивоа ,предузима мере и прати ефекте,
- Реагује по пријави у ситуацијама појаве насиља или повреда. Води евиденцију о повредама деце у вртићу и породици.
- Прати и процењује безбедност објеката и дворишта у сарадњи са дежурним особљем, обавештава службу одржавања о уоченој неправилности и Тим Установе према хитности и у оквиру редовног извештавања.

Чланови тима по вртићима

Вртић „НЕВЕН“ <ul style="list-style-type: none"> • Ивана Маринковић, гл. васпитач • Марија Средојевић, психолог • <u>Гордана Антић, мед. сестра</u> • Моника Давидовић Маринковић, васпитач	Вртић „ЗВОНЧИЋ“ <ul style="list-style-type: none"> • Споменка Ђорговић, гл. васпитач • Љубинка Јовановић, психолог • <u>Љиљана Кезуновић, васпитач</u> • Рајна Крстић, мед. сестра
Вртић „ЛАБУД“ <ul style="list-style-type: none"> • Весна Митић, гл. васпитач • Љубинка Јовановић, психолог • <u>Весна Петронијевић, васпитач</u> • Зорица Петровић, мед. сестра	Вртић „ЛЕПТИРИЋ“ и „ЛАНЕ“ <ul style="list-style-type: none"> • Снежана Анђелковић, гл. васпитач • Марија Средојевић, психолог • <u>Олга Ристић, васпитач</u> • Зорица Јовановић, мед. сестра
Вртић „ПЧЕЛИЦА“ <ul style="list-style-type: none"> • Љубица Живковић, гл. васпитач • Љубинка Јовановић, психолог • <u>Дејана Печић, мед. сестра</u> • Мирјана Анђелковић, васпитач	Вртић „НАША РАДОСТ“ и „СУНЦЕ“ <ul style="list-style-type: none"> • Радица Симић, гл. васпитач • Љубинка Јовановић, психолог • Славица Јевтић, васпитач • <u>Александра Расинац, мед. сестра</u>
Вртић „КОЛИБРИ“ <ul style="list-style-type: none"> • Биљана Весић, гл. васпитач • Марија Средојевић, психолог • <u>Весна Макрагић, васпитач</u> • Гордана Милићевић, мед. сестра	Вртић „БИСЕРИ“ <ul style="list-style-type: none"> • Синуела Ценц, гл. васпитач • Марија Средојевић, психолог • Радмило Лазић, мед. сестра-васп. • <u>Данијела Лапчевић, васпитач</u>
Вртић „ГОЛУБ МИРА“ <ul style="list-style-type: none"> • Снежана Ралић, гл. васпитач • Марија Средојевић, психолог • <u>Драгана Лазић, васпитач</u> • Далиборка Миленковић, мед. сестра	Вртић „ВЛАДО ЈУРИЋ“ <ul style="list-style-type: none"> • Невенка Тимотијевић, гл. васпитач • Љубинка Јовановић, психолог • <u>Ведран Дујовић, мед. сестра</u>
Вртић „ДЕЧЈИ КЛУБ“ <ul style="list-style-type: none"> • Смиља Миловановић, гл. васпитач • Марија Средојевић, психолог • Драгана Јочић, васпитач • <u>Невена Михајловић, мед. сестра</u>	

Подаци о члановима Тима (име, контакт телефон) су истакнути на видним местима како би били доступни запосленима у Установи и родитељима

Превентивне активности

Превентивне активности представљају скуп мера и активности које се реализују кроз све области васпитно-образовног рада са децом, са циљем да створе сигурно и подстицајно окружење, негују атмосферу сарадње, уважавања и конструктивне комуникације.

Превентивне активности доприносе развијању позитивних социјалних и комуникацијских вештина код деце, изградњи позитивних односа са другима, усмеравању ка прихватању дефинисаних правила понашања и одговорности. Реализација наведеног омогућена је кроз добро познавање развојних карактеристика групе и сваког детета понаособ, адекватан избор садржаја рада са децом, облика и метода рада, подстицајном физичком средином, правилним избором и количином играчака и дидактичког материјала и неговањем партнерских односа са родитељима.

1. Начини на који се превентивне мере и активности уграђују у свакодневни живот и рад Установе

Ниво васпитне групе:

- васпитно-образовним активностима из свих области развоја: *говора/комуникација, упознавање природне и друштвене средине/свет око нас, развој математичких појмова/почетно математичко образовање, физичко, музичко и ликовно васпитање/развој, еколошко васпитање*, које имају за циљ развијање позитивних образаца понашања и комуникацијских вештина са окружењем .
- дефинисање правила понашања деце у групи ,
- реализација различитих програма психо-социјалне подршке ,учење вештина за боравак деце у колектив,
- индивидуални разговори са родитељима, групни родитељски састанци,

Ниво вртића:

- организовање заједничких активности деце различитог узраста, родитеља и васпитача у циљу међусобног упознавања, развијања толеранције међу децом, богатства различитости и културе понашања,
- организовање хуманитарних акција,
- Стручне теме за родитеље из области васпитања деце предшколског узраста на општем родитељском састанку,
- обележавање важних датума,
- тематске изложбе ликовног и говорног стваралаштва деце,
- сарадња са другим институцијама и Установама, посебно са основном школом кроз планирање и реализацију заједничких активности,

Ниво Установе:

- информисање свих запослених о Програму заштите деце и извештавање о реализацији на седницама стручних тела и органа управљавања са циљем подизања нивоа свести и повећања осетљивости свих укључених у живот и рад установе за препознавање насиља, злостављања и занемаривања и реаговања на њих,
- спровођење истраживања о појавним облицима насиља у циљу даљег превентивног деловања,

- организовање хуманитарних акција у сардњи са институцијама локалне самоуправе,
- сарадња са медијима,
- сарадња са установама здравствене и социјалне заштите,
- сарадња са основном школом кроз планирање и реализацију заједничких активности.

2. Стручно усавршавање се спроводи ради унапређивања компетенција васпитног особља за превентивни рад, на нивоу Установе и усавршавање на акредитованим семинарима и струковним удружењима. У овој години планира се:

- Презентација стручне теме на већу васпитача и мед.сестара „Знање за самопоуздање-примена асертивних вештина у интерперсоналним односима“, М.Средојевић и полазници семинара,
- Стручна тема из области менталног здравља коју презентује др.Драган Анђелковић,неуропсихијатар намењена васпитном особљу ,
- Радни састанци Тима на нивоу Установе и тимова на нивоу вртића, са циљем унапређивања рада тимова на нивоу вртића.

3. Начини информисања о обавезама и одговорностима у области заштите деце од насиља:

- запослених – на Васпитно-образовном већу и састанцима ОЈ,
- родитеља – на првом групном родитељском састанку, индивидуалним разговорима и пануу за родитеље на тему „Заштита деце од насиља“,
- званична интернет презентација Установе.

4. Начини, облици и садржаји сарадње у области превенције са:

- **породицом** – развијање партнерског односа са родитељима кроз *активно учешће родитеља у планирању, реализацији и евалуацији васпитно-образовног рада у групи* (у различитим областима),учешћем у *активностима на нивоу вртића* (хуманитарне акције, изложбе дечјих радова са садржајима везаним за реализацију програма заштите), *групни и општи родитељски састанци* са садржајима везаним за реализацију програма заштите, *индивидуални разговори са родитељима*.
- **другим институцијама и локалном заједницом** – заједничка реализација превентивних активности Установе и основних школа, Завода за јавно здравље, Дечјег диспанзера, Спортског центара, КЦК, клуба „Дуга“, Друштва пријатеља деце Крушевца, медија, са садржајима који имају за циљ развијање здравих стилова живота и позитивних образаца понашања и комуникације са окружењем.

5. Поступци за рано препознавање ризика од насиља, злостављања и занемаривања су систематско посматрање деце и континуирано праћење дечјег развоја и напредовања од стране васпитача, стручних сарадника, медицинске сестре на превентивно-здравственој заштити, помоћног особља и чланова тима на нивоу вртића. Цео поступак се одвија кроз сарадњу са породицом и представницима релевантним институцијама из локалне заједнице.

Интервенте активности

Установа је дужна да интервенише увек када постоји сумња или сазнање да дете трпи насиље, злостављање или занемаривање. На насиље се реагује одмах и у циљу најбоље заштите детета.

У Установи се интервенише на насиље, злостављање и занемаривање када се дешава или се догодило:

- између деце,
- запосленог и детета, одрасле особе која није запослена у Установи и детета, Мерама интервенције насиље се зауставља, осигурава се безбедност свих учесника и смањује ризик од понављања.

Свака особа која има сазнање о насиљу, злостављању и занемаривању обавезна је да реагује.

Када је запослени починилац насиља, према детету у Установи, директор предузима мере према запосленом, у складу са законом, а према детету мере за заштиту и подршку (план заштите).

Ако постоји сумња или сазнање о насиљу у породици, васпитач групе обавештава Тим вртића и Тим Установе који информисе Центар за социјални рад.

Када је родитељ починилац насиља према запосленом, Тим вртића је дужан да одмах обавести полицију и извести Тим Установе.

Уколико постоји сумња да је починилац насиља, треће одрасло лице према детету, Тим вртића је дужан да обавести Тим Установе који одмах обавештава родитеља детета које је изложено насиљу каои Центар за социјални рад и Полицију.

Када се насиље и злостављање дешава у Установи између одраслих лица директор предузима мере, у складу са Законом.

Сваки члан Тима је у обавези да, у случају сумње на насиље или чина насиља, одмах обавести остале чланове Тима и реагује у складу са процедуром поступања.

Разврставање насиља, злостављања и занемаривања по нивоима и интервенција

Разврставање насиља, злостављања и занемаривања на нивое има за циљ обезбеђивање уједначеног поступања (интервенисања) у Установи.

Интервенција према нивоима и врстама насиља које се дешава међу децом:

Ниво насиља	Врсте насиља	Одговорна лица
Први ниво	<ul style="list-style-type: none"> - Физичко насиље: гурање, ударање, штипање, гребање, чупање, уједање, шутирање - Психичко насиље: вређање, ругање, погрдна имена, псовање, етикетирање, прозивање - Социјално насиље: искључивање из групе или заједничких активности, подсмехање - Сексуално насиље: псовање, сексуална гестикулација 	<p>Самостално решава васпитач, у оквиру појачаног васпитног рада са васпитном групом.</p> <p>По потреби, васпитач укључује родитеље. Уколико исто дете учестало испољава насилно понашање или је често изложено насилном понашању, потребно да васпитач укључи стручног сарадника и Тим вртића.</p>
Други ниво	<ul style="list-style-type: none"> - Физичко насиље: шамарање, ударање, чупање за косу и уши, затварање, пљување, отимање - Психичко насиље: претње, забрана комуницирања, искључивање - Социјално насиље: неукључивање, игнорисање, неприхватање, ускраћивање пажње - Сексуално насиље: сексуално додиривање, показивање порнографског материјала 	<p>Активности предузима васпитач уз обавезну сарадњу са педагогом, психологом, Тимом за заштиту на нивоу вртића и обавезно учешће родитеља, у смислу појачаног васпитног рада.</p>
Трећи ниво	<ul style="list-style-type: none"> - Физичко насиље: туча, дављење, бацање, наношење повреда, ускраћивање хране и сна, излагање ниским температурама - Психичко насиље: застрашивање, претње, ограничавање кретања - Социјално насиље: претње, изолација - Сексуално насиље: завођење од стране одраслих, подвођење, изнуђивање и принуда на сексуални чин 	<p>Активности предузима директор са Тимом за заштиту на нивоу Установе, уз обавезно ангажовање родитеља и установа спољашње заштитне мреже (ЦСР, МУП, Школске управа, Здравствени центар), у складу са законом.</p>

Редослед поступања у интервенцији-кораци у интервенцији

1. У случајевима дешавања насиља или сумње на насиље **међу децом,**
2. У случајевима насиља или сумње да је дете изложено насиљу од стране **одрасле особе запослене у Установи,**
3. У случајевима насиља или сумње да је дете изложено насиљу од стране **одрасле особе која није запослена у Установи.**

СИТУАЦИЈЕ НАСИЉА ИЛИ СУМЊЕ ДА СЕ НАСИЉЕ ДЕШАВА :			
Кораци у интервенцији:	међу децом	одрасли запослени над дететом	одрасли који није запослен у установи над дететом
1. Проверавање сумње или откривање насиља	Насиље се дешава: 1. Опажање насиља; 2. Добијање информација да је насиље у току ; Сумња на насиље : 1. Препознавање спољашњих знакова или понашања детета; 2. Проверавањем непосредног детета, посред. од трећег лица.		
2. Прекидање, заустављање насиља Смиривање учесника	Васпитач групе или други најближи запослени прекида насиље или позива помоћ.	Најближи запослени прекида насиље или позива помоћ, уколико је то потребно.	
	Васпитач групе/стручни сарадник/сарадник/други васпитач групе обезбеђује сигурност за дете, разговара са учесницима...		
3. Обавештавање родитеља и предузимање хитних акција	Уколико је дошло до повреде, васпитач групе/мед. Сестра на превентиви (медицинска сестра-васпитач) пружа прву помоћ и извештава родитеље. Ако је потребно медицинско збрињавање ван установе, васпитач групе одмах обавештава родитеље. Уколико није дошло до повреде, за насиље I нивоа, родитељи се обавештавају током дана, када дођу по дете. За насиље II и III нивоа, обавештавање родитеља одмах.	Главни васпитач вртића обавештава директора, који поступа у складу са Законом. Према детету се предузимају мере заштите и подршке (план заштите).	Главни васпитач вртића је дужан да обавести директора који одмах и истовремено обавештава родитеља/ особу од поверења (у случају сумње на насиље у породици) детета које је изложено насиљу.
4. Консултације	Непосредно по појави насиља, са колегом и Тимом на нивоу вртића.	Непосредно по појави насиља/сумње на насиље, Тим на нивоу Установе (састанак сазива директор) који процењује ниво ризика и израђује план заштите за дете.	
5. Мере и активности- План заштите	Тим на нивоу Установе у сарадњи са тимом вртића, васпитачем групе, стручним сарадницима и родитељем, за II и III ниво насиља. Планирају се активности којима ће се обезбедити реинтеграција свих учесника насиља у групу-план заштите. План заштите зависи од врсте и тежине насилног чина, последица насиља, броја учесника... Укључити одговарајуће службе из лок. Заједнице за насиље III нива (ЦСР, здравство, ШУ...).	Насиље се дешава: директор предузима мера у складу са Законом, информисање родитеља, заштитне мере према детету, информисање надлежних служби (по потреби). Непотврђена сумња на насиље: праћење понашања запосленог (прати директор, помоћник директора, тим на нивоу вртића).	Насиље се дешава: директор информисање родитеља и надлежне службе (Центар за социјални рад, Полиција, Здравствени центар, по потреби), Тим на нивоу установе договара заштитне мере према детету, по потреби у сарадњи са надлежним службама. У случају сумње на насиље, директор пријављује Центру за социјални рад.
6. Ефекти предузетих мера и активности	Прате се опсервацијом понашања детета које врши насиље и које трпи насиље и применом инструмената за праћење реализације Програма заштите деце од насиља, од стране васпитача групе/стручног сарадника/тим на нивоу вртића/Тима на нивоу установе.		

Унутрашња и спољашња заштитна мрежа

Унутрашњу заштитну мрежу чине сви запослени који су дужни да реагују ако постоји сумња или се дешава насиље одмах, а у складу са Протоколом и корацима у интервенцији. Укључује **све актере у васпитно-образовном процесу који, осим заштитне, имају и подржавајућу улогу за оне који се насилно понашају и оне који су изложени насиљу и помажу им у успешном реинтегрисању у групу вршњака.**

Спољашњу заштитну мрежу чине институције у локалној заједници са којима Установа сарађује у области Програма заштите деце. У превенцији, сарадња се остварује са Заводом за јавно здравље, Дечјим диспансером, Спортским центром, медијима, Друштвом пријатеља деце Крушевца, Клубом „Дуга“. У области интервенције сарађујемо са Центаром за социјални рад, МУП-ом, Здравственим центаром, Заводом за јавно здравље, Школском управом и Одељењем за друштвене делатности Града Крушевца.

Документација, анализа и извештавање

Спровођење Програма заштите и реализација превентивних и интервентних мера и активности евидентира и документује :

на нивоу васпитне групе:

- Планирање превентивних активности у складу са узрастом и потребама деце у групи, у етапном плану најмање четири активности, посебно разрађене у недељном плану. Кроз дневна/недељна запажања и етапне евалуације даје се осврт о реализованим активностима.
- У свакој групи (за први ниво насиља) васпитачи и медицинске сестре воде евиденцију о случајевима насиља која садржи: врсту насиља, учеснике, примењене мере и ефекте.
- Процена реализације превентивних и интервентних активности врши се у периоду: IX-XII, I-V, VI-VIII, применом инструмената: *Упитник о реализацији Програма заштите деце од насиља за ниво васпитне групе и Инструмант за праћење учесталости појављивања појединих облика насиља.*

Тим на нивоу вртића води своју документацију о реализацији Програма заштите :

1. Води евиденцију случајева насиља другог нивоа,
2. Процењује и евидентира безбедност објекта и дворишта,
3. Евидентира повреде деце настале у вртићу, са описом повреде и предузетим мерама, као и евиденција повреда насталих у породици,
4. Припрема извештај о реализацији програма за ниво вртића у периоду IX-XII, I-V, VI-VIII, на основу извештаја група у вртићу и припадајућих васпитних група на сеоском подручју.

Тим на нивоу Установе

1. Води евиденцију и документацију за други и трећи ниво насиља, (службене белешке, предузете радње, други облици евидентирања података). Документа води и чува координатор Програма заштите деце од насиља.
2. Прикупља извештаје вртића и припадајућих сеоских група о реализацији програма заштите у периоду јануар/фебруар, мај/јун и август, на основу којих израђује полугодишњи и годишњи извештај о реализацији и ефектима примене Програма заштите.

3. Припрема и подноси извештај директору два пута годишње. Директор о реализацији програма заштите извештава Васпитно-образовно веће и органе управљања, истом динамиком.

Извештај о остваривању програма заштите је саставни део Годишњег извештаја о раду установе и доставља се Министарству просвете, тј. Школској управи.